

Jotailan Jutut

SOVIO-SOVELIUS SUVUN TIEDOTE
NUMERO 17 huhtikuu 2012

Paris
1900

Pavel Strandberg

Slottsgatan 3.

ÅBO

Sisältö

Puheenjohtajan palsta	2
Uusi historiakirja Raahesta	3
Suomen Sukututkimusseura ry. on jälleen palkinnut Eero Sovelius-Sovion.....	4
Fredrik Oskarin jälkeläinen tyynenmeren liepeillä.....	5
Elokuvateatteri Bio Huvimyllyn erikoinen vuokrasopimus	7
Soveliussuku Kemiön saarella.....	8
Hallituskasvojen esittely etenee.....	13
Matkasaarnaaja Veikko Toivola	15
”Mikä laulaen tulee, se viheltäen menee”.....	18
Ina Haralan elämässä Suomen Punainen Risti SPR, oli punainen lanka	22
Sukuyhdistyksen hallitus	24

Puheenjohtajan palsta

Hyvät sukulaiset

Apua! Ilmastonmuutos käy päälle ja Eurooppa hukkuu lumeen. Ainakin täällä etelässä on lunta tullut enemmän kun lääkäri määrää. Nyt tuntuu jo paremmalta, yöt ovat kylmiä, mutta päivällä räystää jo tippuvat. Taas on se aika kun katselet sukulehteäsi, Jotailan Jutut on ilmestynyt. Tarkoitus on että lehti ilmestyy kerran vuodessa. Olisi toivottavaa että mahdollisimman moni tekisi juttuja lehteemme. Aihe voi olla mikä vain, valokuvilla tai ilman.

Nyt voit tutustua vanhoihin sanomalehtiin. Kansallisarkisto on digitoinut valtaosan Suomessa 1771–1910 ilmestyneistä sanomalehdistä. Raahelaineistoakin löytyy. Lehtiä löydät kirjoittamalla hakukoneelle: sanomalehtiarkisto ja sitten, haku. Sovio-Soveliussivuille pääset helposti näin: kirjoita hakukoneelle sovio ja paina enter. Muistathan ilmoittaa uudet syntyneet sukulaiset. Onko osoitteesi muuttunut. Olethan muistanut ilmoittaa sähköpostiosoitteesi. Eero Sovelius-Sovion uutta sukukirjaa on vielä tilattavissa, 40 e + postikulut. Yhteystiedot löydät tästä lehdestä.

Kuten Raahessa päätettiin, pidetään sukokokous pääkaupunkiseudulla 3.-4. elokuuta 2013. Asiasta lisää myöhemmin.

Parhain terveisin ja hyvää kevättä, **Hasse Lindqvist**

Uusi historiakirja Raahesta

Joulukuun 12. päivänä kello 14.00 julkistettiin Raahen raatihuoneen juhlasalissa Eero Sovelius-Sovion kirja "Ihmisiä laivojen kaupungista".

Kirjan nimi viittaa 1800-luvun Raaheseen, joka silloin oli todella laivojen kaupunki.

Kirjassa piirretään henkilökuvia 1700–1900-lukujen raahelaisista, Mukana on raahelaisia laivanvarustajasukuja, merikapteeneja, merimiehiä ja heidän vaimojaan, naiskohtaloita, kulttuurivaikuttajia ja henkilöitä, joiden juuret ovat Raahessa. Heistä ovat mukana Aaro ja Aira Hellaa-koski, Isa Asp, August Maximilian Myhrberg ja Katri Antell.

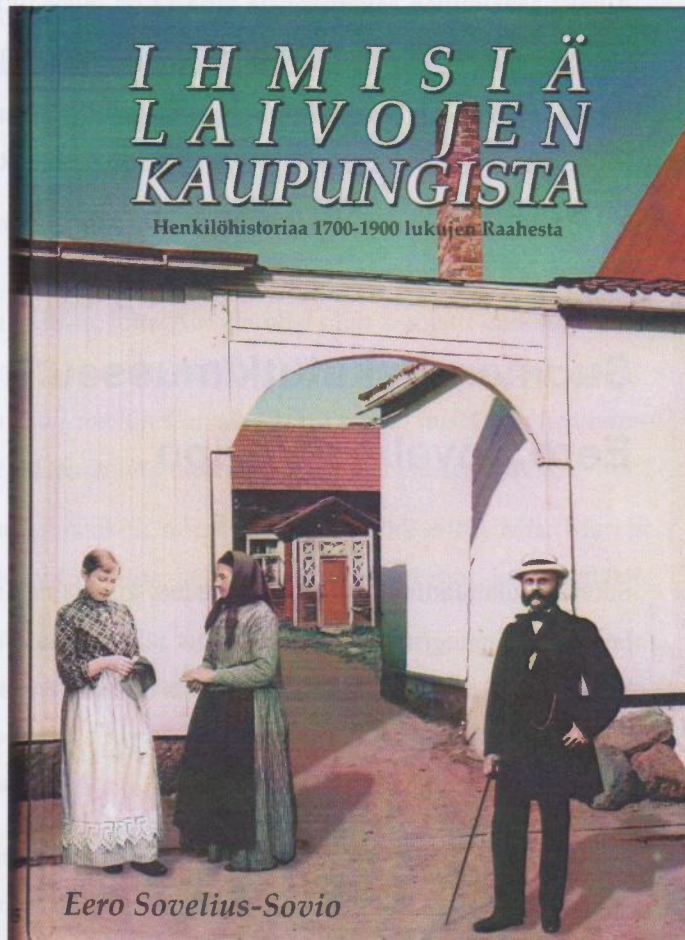
Soveliuksia käsittelevän luvun nimenä on "Kaksi varustamo", mikä viittaa Fredrik Soveliuksen johtamaan Johan Lang-varustamoon ja Fredrik Sovelius vanhemman perustamaan Fredrik Soveliuksen varustamoon.

Useimmista päähenkilöistä on kirjassa sukutaulut, joista suurimmat on tilanpuutteen vuoksi supistettu koskemaan vain raahelaista sukuhaaraa.

Kirjan tiedot perustuvat arkistotutkimuksiin ja alankirjallisuuteen. Kirjan lopussa on asiasanasto, merisanasto, vanhoja mittoja sekä henkilöluettelo, jossa on noin 1000 nimeä.

Kirjan koko on B 5 ja laajuus 634 sivua. Kirjassa on yli 150 mustavalkoista kuvaa.

Jotkut kirjan luvuista ovat sangen pitkiä. Sellainen luku on mm. Franzéneista kertova luku. Zachris Franzén, piispa Frans Mikael Franzénin nuorin veli, oli kirjoittajan mielestä Raahen 1800-luvun taitavin ja rohkein liikemies, jonka perustamat teollisuusyritykset, laivanvarustus ja muut liiketoimet tekivät hänestä koko Pohjois-Suomen merkittävimmän yrittäjän. Zachris Franzénin vanhin tytär

(toisesta avioliitosta) Johanna Margaretha eli Jenny, oli Fredrik Sovelius nuoremman ensimmäinen puoliso ja Fredrik Oskar Soveliuksen sekä Georg Soveliuksen äiti.

August Maximilian Myhrbergistä kirjassa on myös tutkimuksiin perustuva elämäkerta, jossa legendaarinen aines on erotettu selkeästi todellisista tapahtumista.

Kirjaa myyvät Raahen ja Oulun Suomalaiset kirjakaupat (tilauksesta mikä tahansa kirjakauppa), Oulun Historiaseura ry. (Arkistokatu 6, 90100 Oulu), Raahen museo ja Tiedekirja Helsingissä Kirkkokadulla.

Suomen Sukututkimusseura ry. on jälleen palkinnut Eero Sovelius-Sovion

Suomen sukututkimusseura ry. on antanut kunniaininnan Eero Sovelius-Soviolle kirjasta Ihmisiä laivojen kaupungista. Kyseessä ei siis tällä kertaa ole vuoden sukukirja, vaan kunniaininta on haluttu antaa siksi, että kirjassa on paljon eri sukujen sukutietoja.

Onnittelemme Eeroa, jonka innostava ja ehtymätön kiinnostus menneiden sukupolvien historian tutkimiseen on esimerkkinä muillekin.

V. 2000 sukututkimuspäivillä hänen kirjoittamansa historiamatrikkeli raahelaisen Sovio-Soveliussuvun vaiheista valittiin vuoden sukukirjaksi. Ensimmäinen painos on jo loppuunmyyty ja toinen, täydentävä painos ilmestyi v.2009.

Fredrik Oskarin jälkeläinen tyynenmeren liepeillä

George Pakkala

Amerikan sisällissodan aikoina kun porvoolainen Gustave Nibom seilasi Alaskan ja Kalifornian vesillä, jotkut Sovion laivat myös yltivät matkansa Alaskaan saakka ja ehkä pysähtyivät San Franciscossa muonan ja veden haussa. Otti monta vuosikymmentä kumminkin ennen kuin suvun jäsenet alkoivat muuttaa niin kauaksi.

Kun en ole selvitellyt näitä asioita suvun historioitsijan Eero Sovion avulla, niin aloitan Aino Sovion matkalla Rapakon toiselle puolelle vuonna 1926. Ennen lähtöään hänen isänsä Bertil Sovio lähetti hänet Helsinkiin ottamaan sairaskurssin, jotta Ainolla olisi ollut ammatti uudessa maassa. Suomalaisten oli vähän vaikea päästä Amerikkaan kun naapurit olivat vakuuttaneet, että suomalaiset olivat mongooleja ja sen tähden Aino astui maihin Canadian Halifaxissa, mistä hän myöhemmin laittomasti siirtyi Kanadan eteläpuolelle. Maanmuutto tapahtui soutuveneessä keskiyöllä.

Aikanaan Aino saapui New York nimiseen kaupunkiin missä hän löysi työtä erään Mrs. Marxin kamarineitinä. Rouva Marxin perhe omisti May Company ja Macy's tavarataloketjut, jotka vieläkin ovat eri puolilla Yhdysvaltoja.

New Yorkissa Aino tapasi Yrjö Pakkalan, joka oli tullut vanhempiensa mukana sinne Isosta Kyröstä Maailman Sodan aikana. Aino ja Yrjö avioituivat vuonna 1927 ja paria vuotta myöhemmin heille syntyi poikalapsi, tämän artikkelin kirjoittaja.

Ainon siskoilta ja veljiltä olen kuullut, että Aino oli nuoruudesta saakka ollut romanttinen luonne ja tämä puoli hänen persoonansa tuli ilmi jo varhain New Yorkissa. Hänen tuttavapiirinsä oli suurimmalta osalta taiteen ja uskonnon piirissä olevia ihmisiä. Tänä aikana hän tapasi Albert Einsteinin joka oli hänen työnantajensa vieraana aina silloin tällöin. Ja Aino usein kertoi kuinka hän oli opastanut Einsteinia purjehtimaan eräällä New York valtion järvellä, Saranac Lake.

Albert Einstein Saranac Lakella 1935

Sotavuodet seurasivat ja Yhdysvaltojen kansa alkoi muuttamaan Länsi Rannikolle ja sinne myös Aino päätyi vuonna 1944. Joukko hänen tuttaviaan Raahesta houkuttelivat hänet länteen. Matka sinne ei mennyt aivan häiriöttä.

FBI sai hänet kiinni junassa El Pasossa ja kun hän oli tullut maahan luvattomasti Canadasta, hänet passitettiin Canadaan anomaan maahantulolupaa, jonka hän sai kuukauden kuluessa.

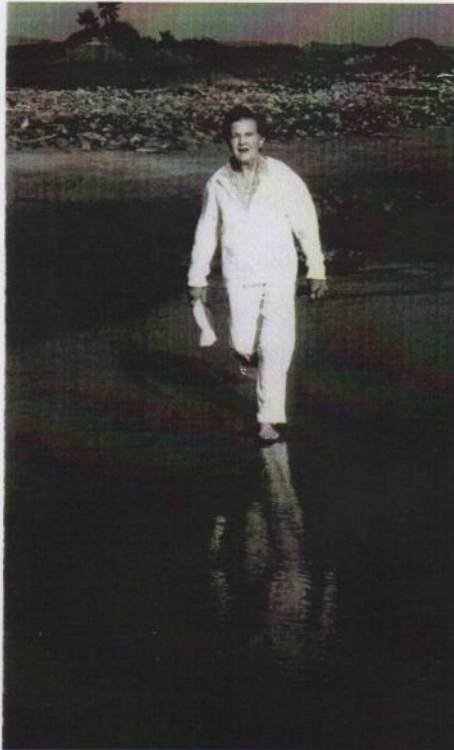
Etelä-California on aina ollut kulttien luvattu maa ja niin Aino joutui heti niitten viehätyspiiriin. Ensiksi Self Realization Fellowship ja sitten Krishnamurti, jonka seuraaja hän oli kuolemaansa saakka. Krishnamurti oli englantilais-intialainen filosoofi jonka päämaja on Ojaissa noin sata mailia pohjoiseen Los Angelesista. Aino oli housemother, joka oli vastuussa oppilaista jotka asuivat Happy Valley Schoolilla. Siinä asemassa hän tapasi monia tunnettuja persoonallisuuksia kuten Aldous Huxley, Lana Turner jne., joiden lapsia oli hänen koulussaan.

Hän oli kymmenisen vuotta siinä asemassa kunnes koulun suurentuminen oli liikaa hänen voimilleen ja hän muutti Los Angelesiin, missä hän teki työtä sairastoimistelijana. Kuten sanottua, ennen lähtöään Suomesta hän oli käynyt sairastoimistelijä kurssit, mutta vasta vuosien päästä alkoi käyttämään oppiaan. Hänen asiakkaisiinsa kuului mm. Claudette Colbert ja Conrad Hilton.

Aino oppi ohjaamaan autoa 1955 ja hänestä tuli innokas ajuri, joka vieraili eri puolilla Californiaa. Hän luopui ajokortistaan vasta 1994.

Hän oppi myös tuntemaan paikallisen sheriffin, joka silloin tällöin varoitti häntä ajamaan varovaisemmin. Aino kumminkin vain sanoi hänelle: "En tiennyt että tällainen pikku auto voisi mennä niin nopeasti".

Hän oli aktiivi ihminen, joka käveli useita kilometrejä melkein joka aamu Ojai Laakson vuorilla ja viikonlopulla meni Venturaan kävelemään hiekkarannoilla. Hän myös harrasti yogaa ja hänen vävyöikansa muistaa, miten eräällä vierailulla Aino seiso i päällään oven pielessä, kun hän saapui hänen huoneistoonsa.

Aino Venturan rantahietikolla 1990

Mutta Ojai Laakso ja Krishnamurti kutsuivat häntä ja hän vietti kymmenisen vuotta Venturan kau-

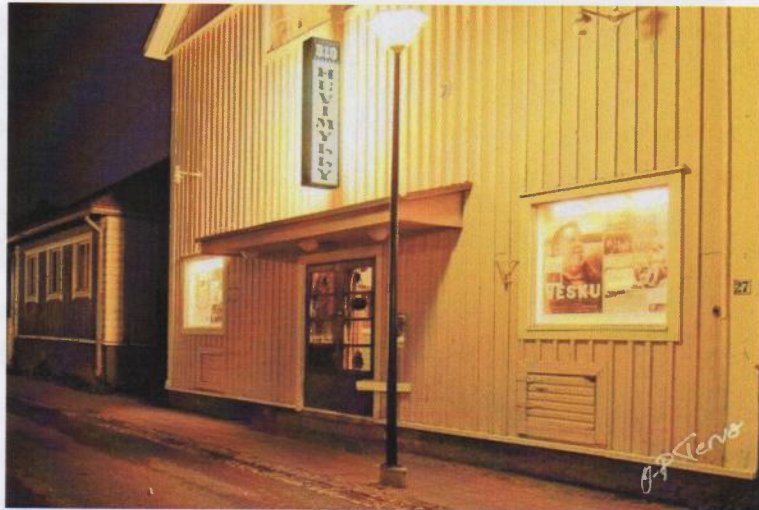
pungissa ja viimeiset viisi Ojaissa missä hän kuoli joulukuun 24, 1999. Hänen tuhkinsa ovat Oak Grove Schoolin puitten juurilla.

George Pakkala, on asunut Kaliforniassa vuodesta 1949 lähtien.

Elokuvateatteri Bio Huvimyllyn erikoinen vuokrasopimus

Reino Temmes

Pia Sovio-Pyhälän aloitteesta ohessa laatimani tiivistelmä elokuvateatteri Bio Huvimyllyn ja säätiön välisen maanvuokrasopimuksen vaiheista. Toivon tämän selostuksen tuovan ymmärrystä niitä toimenpiteitä kohtaan, joihin säätiö on ollut pakotettu tämän painostus- ja parjauskampanjan aikana.

Säätiön hallituksen kokouksissa

on ollut useasti esillä elokuvateatteri Bio Huvimyllyn erikoinen vuokrasopimus. Alkuperäiseen 25. Heinäkuuta 1936 allekirjoitettuun sopimukseen on kirjattu lauseke elokuvateatterirakennuksen lunastamisesta säätiölle.

Talon alkuperäinen rakennuttaja K. Siponen yritti 60-luvulla saada aikaan uutta sopimusta, joka olisi velvoittanut säätiötä jatkamaan sitä 50 vuoden kuluttua jälleen viideksikymmeneksi vuodeksi. Siis päättymätön sitoumus luovuttaa maapohja elokuvateatterin tarpeisiin. Säätiön hallitus ei, Siposen painostuksesta huolimatta, kuitenkaan tähän suostunut, vaan 1. Joulukuuta 1968 päivätty 43:en vuoden vuokrasopimus sovittiin päättyväksi 30. marraskuuta 2011.

Bio Huvimyllyn ajaututtua vuonna 2003 konkurssiin, ilmoitin konkurssia hoitaneelle asianajotoimistolle, että tontin vuokrasopimus päättyy vuonna 2011. Ja tämä on kerrottava ostajalle. Ostaja oli siis tietoinen vuokrasopimuksen päättymisestä vuonna 2011.

Tätä taustaa vasten olikin yllättävää, että Koistinen aloitti, lehdistöä hyväksi käyttäen, kevättalvella 2008 säätiöön kohdistetun parjaus- ja vaatimuskampanjan sekä valjasti vielä Asianajotoimisto Pentti

Paakki Oy:n vauhdittamaan vaatimuksiaan. Vuokralainen pyrki sanelemaan ehdot, joihin säätiön tulisi suostua.

Syyskuussa olimme säätiön sihteerin Tiina Elfvingin kanssa kaupunginjohtaja Kari Karjalaisen luona ja esitimme hänelle mahdollisuutta ratkaista ongelma maanvaihdolla. Säätiö saisi Fredrik Soveliuksen vanhemman 1812 rakennuttaman Brahenkatu 2:en kiinteistön ja luovuttaisi vastikkeeksi saman kokoisen maapohjan eli reilun kolmasosan tontistaan, Kauppakadun puoleisesta päästä.

Näin säätiön tonttiin rajoittuva Brahenkatu 2 olisi palannut takaisin Henrik Soveliuksen perustaman säätiön hallintaan. Kaupungin taholta tähän ehdotukseen ei tässä vaiheessa innostuttu.

Heikkokuntoisen lautarakennuksen vuonna 2004 ostanut Juha Koistinen maksoi siitä 23 000 euroa. Nyt suojeltua rakennusta, jolla ei säätiölle olisi mitään arvoa vaan pelkkä kunnossapitorasite, kaupataan meille (kirje Paakilta, 3.10.2011) hintaan 120 000 euroa. Kirjeessä on tilinumero ja uhkavaatimus viivästyskorosta.

Tässä vaiheessa siirsimme kaiken kommunikoinnin Huvimyllyn vuokra-asiassa asianajajallemme, Viking Pentzille.

Säätiön hallitus on laatinut Juho Koistiselle vuokrasopimustarjouksen, jonka asianajajamme on 25.10.2011 toimittanut Koistisen asianajajalle Pentti Paakille.

Soveliussuku Kemiön saarella

Minä **Sonja Fagerström** olen Ruth Soveliuksen tyttären Doriksen tytär ja olen tätä kirjoitelmaa varten lukenut sukukirjaamme, tietokirjoja, vanhoja lehtileikkeitä ja vanhoja kirjeitä saadakseni kuvan Skinnarvikin kartanon ihmisten elämästä ja heidän jälkeläisistään. Äidinäidin isä Johan Valdemar Sovelius syntyi Raahessa 30.5.1853. Hänen isänsä Johan Johannes Sovelius s. 30.12.1812 oli merikapteeni, kauppias ja raatimies Raahessa ja hänen äitinsä oli Olivia Vilhelmina Winsten s. 23.5.1827 Pietarsaassa. Isä kuoli 41 vuotiaana koleraan, joka tuli Raahen 1853 tietävästi Lyypekestä tulleen laivan mukana. Olivia ja Johan menivät naimisiin 1.1.1848 Pietarsaassa ja Olivia muutti Raahen. He saivat kolme poikaa: Mats Johan Ernst s. 21.2.1849, Fredrik Viktor Sovelius s. 14.4.1851 ja Johan Valdemar s. 30.5.1853. Ainoastaan Johan Valdemar meni naimisiin ja jatkoi sukua.

Miehensä kuoleman jälkeen Olivia jatkoi kauppaliikettä ja laivanvarustusta ja sai porvarioikeudet Raahen. Hänellä oli osuuksia useissa Soveliusten laivoissa. Hän kuoli 5.10.1897.

Raahesta Varsinais-Suomeen

Johan Valdemar muutti Piikkiöön 1.12.1876. Hän avioitui suureen tilanomistajasukuun kuuluvan Agnes Emilia Palanderin kanssa 19.9.1879. Agnes Emilia Palanderin isä oli alikapteeni Herman Fredrik Palander ja äiti Karolina Sofia Silfversvan (suomalainen aatelissuku n:o 183). Johan Valdemar osti Piikkiöstä Linnunpään kartanon ja perhe asui tilalla vuoteen 1884. Tila myytiin 1883 ja silloin he ostivat Skinnarvikin kartanon Dragsfjärdistä. Tilalla toimi Skinnarvikin lasitehdas, joka oli osakeyhtiö ja perustettu 1874. Kartanon pinta-ala oli 1500 ha josta viljeltyä oli 50 ha. Johan Valdemar oli osakkaana lasitehtaassa ja sen lisäksi hänellä oli osuuksia myös monissa Soveliusten laivoissa. Heille syntyi kuusi lasta, joista kaksi kuoli aivan pienenä: poika Gunnar Vollrath Sovelius 10.10.1886 – 20.3.1887 ja tytär Ulla Sigrid Gabriella Sovelius 28.3.1888 – 25.2.1891. Johan Val-

Johanin ja Agneksen lapset: Väinö, Edith, Eva ja Ruth.

demar hoiti tilaa ja kehitti maanviljelystä sekä lasitehtaan asioita kuolemaansa 14.3.1895 saakka. Johanin kuoleman jälkeen Agnes Sovelius sai tilan yksin hoitoonsa. Agnes Sovelius jäi siis yksin neljän alaikäisen lapsen ja valtavan maatilan, Skinnarvikin lasitehtaan ja muiden liikeasioiden kanssa.

Vanhin lapsista oli Väinö Valdemar Sovelius, s.26.11.1880 Piikkiössä. Hän oli siis viisitoistavuotias kun isä kuoli. Hän oli myöhemmin agronomi ja tilanomistaja. Hän omisti elämänsä aikana isoja maatiloja Karunassa, Kärkis-nimisen kartanon 1902 – 1915 (407 hehtaaria, josta viljeltyä 142 ha). Ahvenanmaalla hän omisti Grelsbyn tilan (960 hehtaaria, viljeltyä 50 ha).

Toisen avioliittonsa hän solmi 1927 Sofie Anna Findeisen-Graffin kanssa. Valitettavasti minulla ei ole mitään tietoa Väinöstä eikä hänen jälkeläisistään. Sukukirjassa ei myöskään ole mainintaa lapsenlapsista. En muista, että äitini olisi pitänyt heihin mitään yhteyttä.

Toiseksi vanhin lapsi oli Edith Walborg Sovelius s.3.11.1881 Piikkiössä, seuraavana Eva Emilia Sovelius s. 24.8.1883 Piikkiössä. Ruth Gunhild Sovelius syntyi 24.1.1885 Dragsfjärdissä. Agnes synnytti siis lapsia noin joka toinen vuosi.

Agnes otti ison taakan harteilleen miehensä kuoltua 1895. Agnes peri testamentilla miehensä osuuden tilasta ja sai oikeuden päätöksellä yksinoikeuden kartanon ja maiden omistukseen 30.12.1899. Hän palkkasi Ruotsista Skinnarvikin tilalle agronomin. Agronomin nimi oli Karl Edward Reinhold Gustafsson s.11.9.1864 Rasbossa, Ruotsissa. Hän tuli ensin maatilalle töihin ja sitten hänet nimitettiin tilanhoitajaksi. Agnes ja agronomi menivät naimisiin 1913 Dragsfjärdissä.

Agnes Sovelius oli topakka täti. Tyttärien koulutus oli hänen huolenaan. Hän piti heidät kotona kaurissa ja keskikoulun jälkeen tyttäret saivat mahdollisuuden olla pensionaatissa Dresdenissä Saksassa, missä heille ajan hengen mukaan opetettiin vieraita kieliä, musiikkia, ratsastusta ja käsitöitä sekä hienoa käytöstä, jotta he voisivat tulevaisuudessa toimia edustavina emäntinä ja maailmannaisina kodeissansa.

Agneksen kotitilalla Skinnarvikin kartanossa oli 14 huonetta, keittäjä, keittiöapulainen, sisäkkö molemmissa kerroksissa, taloudenhoitaja ja tietysti renkejä ja muita ulkotyöläisiä. Kartanossa oli paljon henkilökuntaa ja heille asunnot. Siellä toimi oma rukoushuone, mylly, oma kauppa, lasitehdas ja heillä oli oma purjealus Svalan. 1887 kartanon maille perustettiin koulu henkilökunnan lapsille joka toimi ilman valtion avustuksia vuoteen 1929 saakka.

Kartanon päärakennus oli kaunis ja pitkään puhuttiin sen säilyttämisestä, mutta ilmeisesti se olisi tullut niin kalliiksi, että siitä luovuttiin.

Kävimme äitini Doriksen kanssa katsomassa Skinnarvikin tilalla v.1989. Kartanon päärakennus oli ollut armeijan käytössä ja aika huonossa kunnossa. Talossa oli korkea torni, jonne äitini halusi kiivetä lahoja rappusia pitkin. Hän ei lapsena ollut saanut kiivetä sinne, joten se piti nyt kahdeksankymppisenä vielä kokea.

Agnes Soveliuksen tyttäret

Kaikki Agneksen kolme tytärtä menivät naimisiin ja saivat kukin kartanonsa. Agnes maksoi tyttäriin myötäjäisrahoja, joilla varmaan oli suuri merkitys kartanoita hankittaessa.

Edith Walborg Sovelius vihittiin 8.10.1902 Erik Evert Eliel Blomqvistin kanssa. Hän omisti Karunan kartanon Karunassa 1902–14 ja Bostaholmin tilan Ahvenanmaalla 1920–22. Tämän avioliiton aikana syntyi Nils Erik Blomqvist v. 1903 ja hän kuoli 1942 naimattomana.

Toinen poika Björn Erik Blomqvist syntyi 16.5.1906 Karunassa ja 19.6.1914 syntyi tytär Gurli Anita Blomqvist. Gurli Anita on naimisissa Ahvenanmaalla Ragnar Lillien kanssa ja heillä on kolme lasta Ulf Lillie s.11.6.1939, Jörgen Lillie s.16.12.1944 sekä Christer Lillie s. 3.2.1949.

Edith erosi Blomqvististä 23.10.1920 ja Agneksen kuoleman jälkeen hän meni naimisiin isäpuolensa Karl Gustafssonin kanssa 6.6.1945.

Björn Erik meni naimisiin Kainon kanssa. Hän ei tainnut olla kovin mieluinen miniä Edithille. Björn eli Nalle omisti Pajarin polttoturve- nimisen yhtiön. Myytyään sen Kaino ja Nalle muuttivat Australiaan appelsiineja viljelemään. Heidän avioliittonsa jäi lapsettomaksi.

Kun olin pieni, kävi Moster Edith meillä aika usein päivällisellä. Edith ja minun äitini olivat usein yhtä aikaa Skinnarvikissä ja siksi he varmasti pitivät yhteyttä myöhemminkin.

Eva Emilia Sovelius meni naimisiin 18.4.1906 Erik Ludwig Blekert Berndesin kanssa. Erik Berndes oli syntynyt Frestassa Ruotsissa 1.3.1877.

Erikin isä, Karl L Berndes oli Jokioisten ruukin patruuna ja kun hän muutti takaisin Ruotsiin, hän osti lasitehtaan osakkeita ja antoi niitä tyttärilleen. Isä järjesti tyttärilleen kaksoishäät ja Ingrid sai Skinnarvikin lasitehtaan osakkeita ja Gertrud Grönvikin osakkeita. Näin heidän miehistään tuli ruukeille isännöitsijöitä.

Erik Berndes toimi Skinnarvikin isännöitsijänä 7.10.1903 lähtien. Hänen omistuksessaan oli Wästanckärin kartano 1905–1932.

Eva ja Erik Berndes saivat viisi lasta: Sven Erik Berndes s. 2.2.1907 Kemiössä, Eva Gertrud Hjördis Berndes s. 9.10.1908 Kemiössä, Märta Emilia Erikintytär Berndes s.17.9.1910 Kemiössä, Ulla Eva Berndes s.10.6.1914 Kemiössä ja Kurt Folke Berndes s.16.11.1918 Kemiössä.

Sven Erik kuoli 17.11.1941 Hankoniemen taistelussa ja hänet on haudattu Dragsfjärdin sankarihautaan. Eva Gertrud kuoli 6 vuotiaana 1914. Märta Vilhelmiina Emilia Erikintytär kuoli 1979 ja Ulla Eva Berndes 1987 lapsettomina.

Kurt Folke Berndes meni naimisiin Lempi Ananin kanssa 29.6.1941 ja he saivat kolme lasta: Maj-Lis Anita s.5.2.1942 Dragsfjärdissä, Rainer Leif Folke Berndes s. 20.3.1943 Nauvossa ja Doris Raija Marita Berndes Perniössä.

Rainer Berndes on tehnyt pitkään sukututkimusta Soveliuksista ja moni asia Skinnarvikin menneisyydestä ja lasitehtaasta on hänen ansiostaan jälkipolville taltioituna.

Agnes Soveliuksen toinen aviomies, hänen poikansa ja ”tyttöjen” aviomiehet olivat takuumiehinä laivanvarustamossa joka rakensi 1917–1919 ”Polstjernan”- laivan Skinnarvikin telakalla. Varustamo teki konkurssin 1.9.1921 ja herrat menettivät rahansa.

Nuorin Soveliuksen tyttäristä Ruth Gunhild Sovelius s.24.1.1885 meni naimisiin liikemies ja kartanonomistaja Axel Gösta Lindebäckin s. 24.2.1876 kanssa 12.2.1906 Helsingissä.

Skinnarvikin tyttäret saivat myötäjäisinä 800.000 mk kullassa - niin myös Ruth.

Gösta Lindebäck omisti Helsingissä elokuvateatterit Kinopalatsin ja Maximin.

He saivat kolme tytärtä ja yhden pojan: Dolly Ingeborg Lindebäck s. 25.12.1906, Doris Maria Lindebäck s.19.1.1908, Gurli Rakel Lindebäck s.21.3.1910 ja Rolf Hilding Lindebäck s.24.9.1912.

Dolly Kuokkanen ent. Palmroth on kirjeissään kuvannut Skinnarvikin kartanoa ja niistä ovat minunkin tietoni peräisin. Dolly kuoli lapsettomana 10.4.1992 Lahdessa. Doris Koponen ent. Rauanheimo synnytti yhdeksän lasta joista kaksi kuoli aivan pieninä. Doris kuoli 17.6.1992 Espoossa. Gurli Routarinne s. 23.3.1910 Helsingissä ja kuoli 9.4.1998 Helsingissä. Hänellä ja Martti Routarinteellä on poika ja tytär. Rolf Hilding Lindebäckillä ja Fanny Sidney Lindgrenillä oli yksi poika joka kuoli 1.11.1976.

Ruth ja Gösta Lindebäck erosivat ja kaksi vanhempaa tytärtä jäivät äidille ja nuorimmat isälle. Äiti Ruth muutti Tukholmaan tyttäriensä kanssa ja nuoremmat jäivät isän ja uuden vaimon kanssa Horsbäck nimiselle tilalle Snappertunassa.

Ruth Lindebäck sai erossa omaisuutensa takaisin, mutta hän ei saanut koskea pääomaan vaan hän eli koroilla. Hän olisi halunnut perustaa täysihoitolan Tukholman keskustaan, mutta Agnes -äiti oli sitä mieltä, että hienon perheen tytär ei voi tehdä sellaista. Ruth totteli. Myöhemmin hän muutti Suomeen takaisin ja toimi Pitkäniemen sairaalassa emäntänä.

Agnes Soveliuksen kuoleman jälkeen 25.12.1943 hänen toinen aviomiehensä Karl Gustafsson hoiti Skinnarvikin tilaa kuolemaansa 6.12.1947saakka. Tila myytiin metsäyhtiölle v.1951. Myöhemmin Skinnarvikin tila on Suomen valtiolla armeijan alueena nimeltään Kemiön varikko.

Meitä nuorempia Soveliuksen sukuun kuuluvia on paljon ympäri Suomea ja olemme vanhemmiten kiinnostuneet tuntemaan esi-isiemme ja – äitiemme elämää sekä jättämään tietoa myös jälkipolville.

Hallituskasvojen esittely etenee

Nyt esittäytymisvuorossa on hallituksen kuopus, **Pertti Sovelius**.

Sukuyhdistyksen toimintaan sotkeutuminen alkoi minun(kin) kohdallani Eero Sovelius-Sovion taitavan lobbaustyön myötä. Vuosi taisi olla luokkaa 1996? En enää muista millä keikauksilla Eero sai minut mukaan, mutta näin jälkeempäin täytyy nostaa hattua miehen oveluudelle. Olen ollut noista ajoista alkaen mukana tiedotteen julkaisutoimikunnassa, ja myöhemmin myös hallituksessa. Olen tehtaillut kaikenlaisia juttuja yhdistyksen lehteen, ja lisäksi yrittänyt jelpata hallitusta käytännön asioiden pyörittämisessä. Vuosien varrella on tullut nähtyä tälläkin saralla monta mielenkiintoista asiaa ja ihmistä. Siinä mielessä voin hyvin suositella asiaa muillekin. Sukuyhdistystoiminnan hauskin puoli liittyykin mielestäni selkeästi siihen, että sen myötä tutustuu uusiin ihmisiin. Eikä se nyt hirvittävästi haittaa, jos ne uudet

tuttavat sattuvat olemaan sukulaisia. Yhdistystoiminnan pimeä puoli lienee jokaisessa yhdistyksessä samanlainen: hommat kasaantuvat pienelle ydinjoukolle joka ikäänny ja meinaa väsähtää matkan varrella. Jos toiminnan keskiössä olevalla ihmisellä sattuu vielä olemaan muitakin normaalien töiden ulkopuolisia vastuuta tai pieniä lapsia, niin innon hiipuminen on perin todennäköistä. Voisinkin tässä muistaessani kehaista edellisen puheenjohtajamme sekä sihteerimme, Eero ja Kirsti Keltinkankaan panosta yhdistyksemme toimintaan. Olen istunut useaan otteeseen Eeron ja Kirstin keittiössä kokoustamassa vaikka isäntäväellä olisi varmasti ollut lapsiperheen arkea pyörittäessä täysi työ ilman kokousväkeäkin. Kii-tos!

Olen vissiin omissa aiemmissa kirjoituksissani sanonut, että sukuyhdistyksemme ei pitäisi olla huolissaan nuorten toimihenkilöiden puutteesta, vaan hyväksyä se fakta, että useiden nuorten aikuisten elämän täyttävät työ ja perhe. Olen itse kahden lapsen isä ja voin kertoa että Etelä-Suomen kehäteitä ajaessa en voi muuta kuin allekirjoittaa tätä elämänvaihetta kuvaavan termin ”ruuhkavuodet”. Omat arkisto- ja tutustumismatkani ovat viime vuosina vaihtuneet perin kätevästi S-Marketin vaippahyllyjen plärräämiseen ja makaronilaatikon tekoon. Lapset ovat pieniä vain kerran, ja ehkä meidänkin sukumme historiasta löytyy jokunen esimerkki siitä mitä tapahtuu kun vanhemmat keskittyvät lasten

sijaan itseensä. Kaikella on aikansa, ja siksi odottelen itsekkin innolla niitä aikoja jolloin pääsen taas panostamaan tähänkin asiaan. Juuri nyt se oma panos on aika marginaalinen.

Pidän itseäni hyvin yksinkertaisena ihmisenä. Sfääreissä pyöriminen ei onnistu kuin konjakkilasien avulla. Näistä lähtökohdista katsottuna täytyy oikein itsekkin ihmetellä omaa sukuhistoriaharrastusta. Sitä kun voisi pitää esimerkiksi hienosteluna. Oma tietämykseni sukuhistoriasta on edelleenkin erittäin rajoittunutta, mutta olen aina kuunnellut mielelläni asiaa hallitsevien miesten ja naisten kertomuksia. Kaikesta oppii jotakin, ja em. kertomusten myötä omaankin tajuntaani syöpynyt useita mukavia tarinoita sukulaisten tekemisistä. Noiden tarinoiden avulla on helppoa ja mielenkiintoista tutustua tarinan ja henkilöiden elämään laajemminkin. Samalla tulee melkein väistämättä tutkiskeltua myös kyseiseen aikaan liittyvää yleishistoriaa. Yritän tällä sepustuksella vihjata vanhemmille ja miksi ei myös nuoremmille, että innostuksen sytyttäminen on usein helppoa jos aihe todellakin koskettaa kuulijaa. Kannustankin teitä vanhempia kertomaan sukulaisiin liittyviä tarinoita ja esittelemään lapsillenne ihan konkreettisesti erilaisia vanhoja esineitä. Jos niiden joukossa sattuu olemaan vaikka isoisän lentäjänhattu, niin voi olla että kärpänen puraisee hyvinkin vihaisesti. Ainakin omalla kohdallani innostus ja kiinnostus erilaisiin asioihin on miltei aina syntynyt juuri tällaisen käsin kosketeltavan jutun myötä. Kannattaa kokeilla!

Mainitsinkin jo että oma aikani kuluu tällä hetkellä aika tiiviisti työn ja perheen merkeissä. Jos hyvin käy, niin ennätän vielä jossakin välissä käydä vähän urheilemassakin. Kesälomalla istuskelen äärimmäisen mielelläni virvelin kera veneessä, ja syksyisin kuulun siihen vihreään joukkoon joka kulkee pitkin Suomen metsiä jonkinlainen torrakko kädessään. Jos tähdet ja horoskooppi ovat kohdallaan, niin tähtäimeen saattaa eksyä esimerkiksi teeri tai metso. Totuuden nimissä täytyy sanoa, ettei meidän perheessä ole viime vuosina kovin monesti teeripaistia popsittu. Johtuu varmaan puhtaasti siitä että metsäkanalintukannat ovat olleet perin vaisuja? Suurimmat intohimoni (anteeksi rakas vaimoni..) kohdistuvat ilmailuun, jota en kuitenkaan ole päässyt juurikaan harrastamaan eri syistä johtuen. Kipinä siihen on tullut sukuvikana. Isoisäni Per-Erik ”Pelle” Sovelius (T360) oli aika monella mittarilla mitattuna jonkinlainen lentäjävirtuoosi. Isoisä oli minulle hyvin tärkeä ihminen ja jopa jonkinlainen esikuvakin. Edelliseen kappaleeseen viitaten voin sanoa että hänen tavaroiden käpistely tarjosi ilmailukärpäselälle oivan hetken kunnon puraisulle. Sen myötä on tullut sitten harrastettua myös sukuhistoriaa. Olen kaivellut arkistoista lentävien Soveliusten tietoja, ja sillä saralla suurin haaveeni olisi edesauttaa tavalla tai toisella isoäitini Hellin Soveliuksen (os. Pärnänen) ensimmäisen aviomiehen, hävittäjälentäjä Heikki Kalajan löytymistä. Kalaja katosi sotalennolla Rukajärven rintamaloikolla 1941, eikä miestä tai konetta ole koskaan löytynyt.

Loppukommenttina on syytä mainostaa, että on minua aiemmassa työpaikassani tituleerattu myös ”merikapteeni Soveliukseksi”. Tuon arvonimen ansaitsin perin vähillä näytöillä. Ei tarvinnut tehdä muuta kuin ottaa lainaksi työpaikan soutuvene, varustaa se 30 vuotta vanhalla perämootorilla, ajaa Helsingin ulkosaareen – ja päästä takaisin ainoastaan venepoliisin avustuksella. Wanhaa laivanvarustaja- ja merimiessukuahan tässä ollaan.

Törmäillään maalla, mutta ei merellä ja ilmassa!

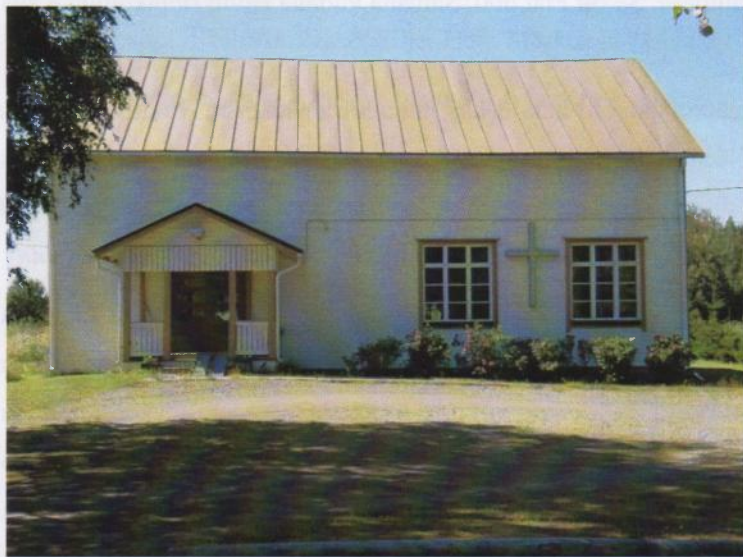
Pertti

Matkasaarnaaja Veikko Toivola

Alpo Toivola

Hilda Kustaava Harjupatana ja Juho Heikki Toivola, entinen Taipale saivat vuonna 1913 Vetelin Patanassa pojan, jolle annettiin nimeksi Veikko Johannes Toivola. Veikko löysi sitten itselleen vaimon Salmelasta, Kasper Salmelan tyttären Laimi Aune Marian. Heille syntyi kuusi lasta, joista minä olen nuorin. Toimeentulo lapsikatraan kanssa oli tiukkaa, olihan Veikon kotitalo mennyt vasaran alle isän äkillisesti kuoltua pojan ollessa vasta vähän toisella kymmenellä.

Isäni kertoman mukaan sen ajan nuoriso joutui tekemään valinnan urheilun ja uskonnon välillä. Outo ajatus, mutta näin sen vanhempani ainakin olivat kokeneet. Tuohon aikaan oli seudulla vahvaa evankelista herätystä. Näissä piireissä vanhempani toisensa löysivätkin. Veikon ja Laimin jälkeläisistä ei sitten urheilullisuutta löydykään ennen kuin lastenlastenlapsista.

Jo avioliittonsa alkua ajoista lähtien Veikko Toivola osallistui innokkaasti evankelisen liikkeen toimintaan. Hän oli kantavana voimana rakentamassa rukoushuonetta Räyrinkiin. Siellä hän aloittelikin tulevaa saarnamiehen uraansa. Kerkesipä perhe jo ennen syntymääni käydä kokeilemassa elämää poikakodissa Muhoksella, josta isäni oli saanut työpaikan. Kaupan pitämistäkin

yrityttiin Räytingissä. Viimeinen ei-hengellinen ammatti isälläni oli ostajana Karjapohjolassa.

Toivolan miehille ovat menopelit olleet aina tärkeitä. Isäni ensimmäinen auto oli niin sanottu Kop-pafoorti. Sattuipa kerran niin, että istuin sen takapenkillä, vasta parin vuoden ikäisenä, kun ovi auke-si mutkassa ja pudota mätkähdin tielle. No, en ainakaan itse tunnusta siitä mitään vaurioita saaneeni. Tähän perään voisi heti kertoa äitini myös pudonneen kyydistä. Tämä tapahtui Ahon koulun kohdal-la alamäessä. Isällä oli moottoripyörä, eikä niissä silloin ollut takapäässä jousitusta. Tie oli vähän huonossa kunnossa ja äiti putosi polvilleen tielle. Tästäkin selvittiin vähäisillä naarmuilla, mutta ehkä keskusteltavaa riitti.

Viimeinen asuinpaikkamme Vetelissä oli Tunkkarilla. Täältä isä sai kutsun Evankeliumiyhdistyksen piirisihteeriksi Lapualle. Itse olin silloin viisivuotias. Vanhin sisaruksistani, Eeva, oli jo lähtenyt setänsä luo Keravalle lukiota suorittamaan. Me muut ahtauduimme Piikkinokka-Mosseeseen ja osa joutui matkustamaan kuorma-autossa muuttokuorman mukana. Lapualla meille oli varattuna asunto rukoushuoneen yläkerrasta. Rakennus oli entinen elokuvateatteri, jossa oli puulämmitys, vailla juok-sevaa vettä. Saunavuoron saimme patruunatehtaan asuintalosta.

Taloutemme oli silloin todella tiukoilla, mutta Laimi-äiti oli taitava pennin venyttäjä. Isä kierteli Pohjanmaata saarnamatkoilla. Ei enää autolla vaan vanhoilla moottoripyörillä ja myös paljon polku-pyörällä. Tähän pyöräänsä isä oli vaihtanut taakse pienemmän ketjurattaan Pohjanmaan tasaisia tai-paleita varten. Kun sitten pahin rahapula rupesti hellittämään lasten lähtiessä maailmalle, taisi olla vuonna 1960, sai isä hankituksi uuden Tunturi-merkkisen mopon. Ja sitten kohta olikin auton vuoro. Se oli vanha itäsaksalainen, kaksitahtinen ja pahvikorinen Zwickau P70. Vuosi 1964 oli juhlavuosi. Silloin isä sai ensimmäisen uuden autonsa. Se oli Fiat 600. Samana vuonna kävin rippikoulun Kaus-tisen kansanopistolla.

Nyt, kun isä liikkui autolla saarnamatkojaan, otti hän joskus minutkin mukaansa. Ne olivat monella tavoin mieleenpainuvia matkoja. Näen vieläkin isän eräässä kurikkalaisessa maatalossa saarnates-saan näyttävän miten Paavo Ruotsalainen ihaili hevostaan roikkuen reen ulkopuolella sen kiitäessä järven jäällä. Isälle tuntui varmaan Fiat myös joskus liika rakkaalta.

Vanhemmat sisareni olivat jo lähteneet opiskelemaan ja asuin yksin vanhempieni luona Lapualla. Eeva-sisko oli avioitunut Takalan Väinön kanssa ja he olivat rakentaneet kahden asunnon talon Nurmonjoen rantaan. Siihen toiseen puolikkaaseen me olimme myös muuttaneet. Eevalla oli silloin kaksi tytärtä, viisi- ja neljävuotiaat Helena ja Minna. Tytöt pyörivät päivittäin siinä meidänkin puo-lellamme ja olivat luonnollisesti Mummin ja I-i:n, niin kuin isääni kutsuttiin, silmäteriä. Tämän su-

kuhaaramme suurin tragedia lieenee se kun Helena-tyttönen joutui traktorin tönäisemäksi ja meneti.

I-i ja Mummi tapasivat lukea paljon hengellistä kirjallisuutta, usein myös vuorotellen toisilleen. I-i tutkiskeli ahkerasti Raamattua ainoana auktoriteettinaan. Ensimmäisten karismaattisuuden tuulahdukset kantautuessa Suomeen 60-luvun lopulla isäni totesi sen olevan Raamatun mukaista. Tämä antoi uutta paloa hänen uskonelämäänsä, eikä hän voinut vaieta siitä saarnoissaankaan. Mikä tänään on arkipäivää seurakuntaelämässä oli silloin liika aikaista Pohjanmaan evankeliselle kansalle.

Eläkevuosikseen vanhempani hankkivat rivitaloasunnon Lapuan Välilästä. Äitini liikuntakyky oli käynyt huonoksi, mutta hän lueskeli paljon ja pysyi siten aina ajan tasalla. Isäni teki vielä jossakin määrin saarnamatkoja, joskin sepelvaltimotauti rupesi rajoittamaan muuten niin vilkasliikkeisen miehen elämää. Tapaninpäivänä 1997 I-i sitten nukkui pois. Mummi asusteli tämän jälkeen tyttäriensä luona eri puolilla Suomea viettäen suuren osan ajastansa kirjojen parissa.

Eeva siis asettui Lapualle Väinönsä kanssa ja toimi siellä opettajana. He saivat neljä lasta: Helena, Minna, Petri ja Elina. Nytemmin, eläkkeellä ollessaan ja Väinön kuoltua vuonna 2000, Eeva on asettunut Helsinkiin, jossa kaikki hänen lapsensakin asuvat.

Paavosta tuli pappi, kuten hänen vaimostaan Anjastakin. Heillä on kolme lasta: Satu, Maria ja Esa. Paavo nukkui pois samana vuonna 2003 äitimme Laimin kanssa.

Annika tuli teologi ja hänen miehensä Paavo Erelä on myös pappi. He ovat olleet suuren osan työajastaan lähetystyössä Afrikassa. Heidän kolme lastaan ovat: Sanna, Kristiina ja Juhana

Varpu kouluttautui opettajaksi ja hänen vuonna 2004 kuollut miehensä Timo Mäkinen oli, kuinkas muuten, pappi. Heillä on lapset Silja, Heli, Markus ja Miika

Anja, tuntuuko toistolta, opiskeli opettajaksi ja hänen miehensä Esa Eerola on pappi. Heillä on poika Tuomas.

Minä Alpo olen koneinsinööri ja jo eläkkeellä. Vaimoni Liisa on asukasisännöitsijänä Jyväskylän Vuokra-asunnot Oy:ssä. Meillä on lapset Saara ja Simo.

Lapsenlapsia ja lapsenlapsenlapsia Mummilla ja I-i:llä on jo iso liuta.

I-i oli todellinen suvun hengellinen isä, opettaja ja kävelevä Raamatun sanakirja. Mummi oli

myös syvällisesti paneutunut hengellisiin asioihin, mutta ennen kaikkea hän oli uskollinen esirukoili- ja. Heidän jälkipolvilleen jättämä perintö on mittaamattoman arvokas. Olemme siitä kiitollisia.

"Mikä laulaen tulee, se viheltäen menee"

Osa 1. Vuodet 1891–1914

Asiakirjoihin perustuva tiivistetty tosikertomus siitä, miten suurikin omaisuus tuhotaan.

HASSE LINDQVIST

Kun isoisäni Fredrik II Sovelius (69 v) avioitui isoäitini Ebba Ljunggrenin (29 v) kanssa 1891, oli kypsään ikään ehtineen miehen kolmekymmenvuotinen leskeys päättynyt. Tapaus aiheutti melkoista polemiikkia sen ajan ihmisissä, syyt solmittuun avioliittoon ovat lukijan pääteltävissä. Nykyinen presidenttimme onnistui samassa, eikä asiaa monikaan päivittele. Niin muuttuu maailma. Fredrik ja Ebba saivat kolme lasta.

Lapset: Ebba Sovelius 12.11.1892, Matts.A. Sovelius 8.2.1895, Katarina Sovelius, 16.10.1896 Suruviesti kohtasi perheen 20.3.1897 kun Fredrik II elämä päättyi. Raahen vihreässä talossa oli nyt nuori leski ja kolme pientä lasta.

Fredrik Sovelius II

Fredrik II omaisuus ja pesänselvitys

Fredrik II kuoleman jälkeen alkoi tapahtua, kenelle mittava omaisuus kuuluu. Tilastojen mukaan Fredrik II varallisuus oli Suomen yhdenneksitoista suurin. Omaisuutta oli siis paljon.

Lakimies

Siellä missä isoraha liikkuu, tarvitaan aina lakimiestä. Nyt oli apu lähellä, Raahen porvari- ja kauppakoulun kauppaoikeuden sekä muiden aineiden opettaja, varatuomari Arthur Lagerlöf.

Äiti Ebba palkkasi Lagerlöfin lakimiehekseen valvomaan suurta perintöosaansa. Artur oli mies paikallaan, paitsi että hän hoiti asian

Arthur Lagerlöf

juridisen puolen loistavasti, sai hän pesästä myös vaimon, kolme lasta ja suurehkon rahallisen pääoman hallintaansa.

Häät ja varainhoito

Ebba Sovelius ja Arthur Lagerlöf vihittiin avioliittoon 1.6.1898 neljätoista kuukautta Fredrik II kuoleman jälkeen. Arthurista tuli virallisesti myös Ebban lasten huoltaja. Samassa huumassa antoi Ebba omaisuuden hoidon uuden aviomiehensä hoidettavaksi, mikä oli siihen maailman aikaan tavallista, vaimo hoiti talouden ja mies rahaasiat. Lagerlöfin perheen omaisuutta oli sijoitettuna Kansallis-Osake-Pankin Raahen konttoriin. Hänen suhteensa pankkiin muodostuikin hedelmälliseksi. Myöhemmin osoittautui että KOP:n ja Lagerlöfin holtiton rahankäyttö oli johtaa pankin konkurssiin.

Ebba Sovelius

Hulluus iskee

Arthur oli nyt varakas mies, nyt oli rahaa vaikka mihin. Arthur oli päättänyt että hänestä tulee puutavaramies, opettajan toimet koulussa saivat jäädä. Nyt perustetaan yhtiöitä ja ostetaan metsiä, sahoja, kiinteistöjä ja niin myös tapahtui.

Yrityksiä

Raahen Puutavara Oy 1900. (myöhemmin Raahe Oy). Seitenkarin Puutavara Oy 1909. Granviks sågverket Ab Ruotsissa johon kuului saha Haaparannassa, 1909. Kemin Saha Oy 1910, Transport Ab i Brahestad, Finska Kolaffären. Halosenniemen Saha ja Pateniemen Saha Haukiputaalla, Ruukinkosken Saha Paavolassa, Siikajoen Saha, Raahessa Ruukin Saha, Virpiperän Saha Saloisissa, Rojuniemen Saha ja Pekkalan Saha, sekä lukuisia sahoja Pohjanlahden rannikolla myös Vaasan läänin puolella. Oulaisten Höyrysaha Sallakarin Puutavara Oy. Lisäksi rakennettiin lukuisiin kohteisiin halleja, asuntoja, konttoreita, varastoja sekä hankittiin valtavasti yrityksissä tarvittavaa kalustoa, kuten hinaajia ja proomuja ym. Lagerlöfillä oli nyt hallussaan koko Siikajokilaakso.

Lagerlöf perusti puutavaran ostoryhmän joka kierteli Siikajokilaaksossa ostamassa ikimetsiä pilkkahintaan. Metsiensä arvoa ymmärtämättömät tilalliset möivät metsäpalstojaan pilkkahintaan lipeville keinottelijoille. Sydänmailla kiiri sana lipevistä puunostajista ja metsänomistajat perustivat myyntirenkaan jolloin tukkipuun hinta asettui kohdalleen.

Perhe

Kiireitä riitti ja perhe kasvoi. Lapsia syntyi neljä, 1. Asta Lagerlöf 1899, 2. Erik Lagerlöf 1900, 3. Ebba Margareta (Greta) Lagerlöf 1902, 4. Elsa Lagerlöf 1904. Nyt oli koossa suurperhe, vanhemmat ja seitsemän lasta.

Politiikka

Arthur Lagerlöf oli kiireinen ja kysytty herra, monessa mukana. Hän oli aktiivinen yhteiskunnallisissa asioissa ja Raahen kaupungin valtuuston jäsen. Toimi politiikassa myös valtiollisella tasolla. Hän osallistui porvarissäädyssä valtiopäiville 1900 ja oli puoluekannaltaan kokoomuslainen kansanedustaja 1907-1910 ja 1917-1918. Lisäksi hän istui eduskunnan 8 eri valiokunnassa.

Ikimetsät ja konesavotta

Oulujärven ympäristön koskemattomat ikimetsät saivat Lagerlöfin ajatuksissa pakonomaisen otteen, metsät oli saatava ihmisten ilmoille ja muutettava rahaksi. Miten kuningasajatus toteutuisi, siinäpä pulma. Puun luontainen hankinta-alue oli Siikajokilaakso ja lähijokivarren alueet. Todellinen tukkiaarre oli Kainuun korvessa, sinne Lagerlöf suunnisti. Kainuun puut olisi uitettava Oulujokea alas ja näin ollen niitä ei saataisi Siikajokilaakson varteen, Ruukin sahalle. Taitavana miehenä Lagerlöf esitti uittokanavan rakentamista Oulunjärvestä Siikajoen latvavesiin. Hanke hyväksyttiin ja toteutettiin valtion varoilla. Yli 13 kilometrin pituinen Neittävän kanava otettiin käyttöön vuonna 1908. Hanke ei soveltunut tukin uittoon ja uitot loppuivat. Kanava julistettiin lopulta luonnon kanavaksi.

Moottorireki

Kun rahaa on paljon, saattavat unenomaisetkin haaveet muuttua todeksi. Puunhankinnan tehostamiseksi oli keksittävä uusia menetelmiä. Tämä johti 1911 patenttihakemukseen moottorirelle jolla oli tarkoitus kiskoa varppaamalla tukit talvitietä uittopai-
kalle. Moottorireki veti perässään rekijonoa jossa saattoi olla jopa 20 rekipa-

300m pitkä rekijono tulossa purkauspaikalle Ala-Kitkalla talvella 1913–1914

ria. Pituutta rungoilla oli jopa 15 metriä. Suurimmillaan rekijonossa saattoi olla 300 runkoa, eli veturi joutui kiskomaan 100–150 tonnin kuormaa. Lastattuna rekijono liikkui 20 km tunnissa ja tyhjänä

noin 10 km. Tehokas valonheitin mahdollisti työt myös pimeään aikaan. Päättymätön, vetoon käytetty varppausvaijeri saattoi olla pituudeltaan yli 20 km, moottorireki pysyi siis paikallaan ja kelasi vaijeria joka kiskoi rekikuormaa. Vaikeuksia riitti.

Menetelmän ongelmana olivat maasto, konerikot, sää. Ylämäet piti jäädyttää ja alamäet havuttaa tai hiekoittaa, silti valtavat kuormat ajautuivat sumppuun, kaatuivat tai rikkoontuivat. Kohteesta riippuen saattoi vetomatka olla jopa 20 km. Hevosilla tehtävä olisi ollut mahdoton. Ensimmäinen työmaa oli Kemijärven Ailangalla 1911-1912. Yritys epäonnistui ja lopulta matkalle jääneet rungot vedettiin hevosvoimin. Tukkeja saatiin myös sahaukseen melkoisesti. Seuraava yritys oli 1913-1914 Kuusamon Ala-Kitkalla. Talven aikana saatiin ajettua noin 13000 runkoa joiden keskikoko oli mahdolliset 22 kuutiojalkaa. Tälläkin kertaa olivat ongelmat suuria, sillä moottorit rikkoontuivat ja lähin korjauspaikka oli Lahdessa. Lisäksi oli lakkoja, työnseisauksia ja 1905 suurlakko. Lakon murtajaksi palkattiin nuori mies Oulusta, Antti Wihuri.

Muutto Helsinkiin

Arthur Lagerlöfin työt olivat levittäytyneet nyt koko Suomen alueelle, pohjoisesta etelään. Työt pääkaupungissa, eduskuntatoiminta ja oma lakitoimisto Aleksanterinkadulla, sekä valtava sahaus- ja puutavarayritystoiminta pohjoisessa, siinä oli yhdelle miehelle puuhaa. Arthurin puuhat pääkaupungissa saivat aikaan, sen että koko perhe muutti Helsinkiin 1910 osoitteeseen Hietalahdenkatu 4.

Nyt oli huvitteluun taipuvainen mies vaimon valvovan silmälläpidon alaisena. Saman tien rakennettiin Kirkkonummen Veikkolaan upea kesähuvi "Weikkola" Lamminjärven rantaan. Huvi on nyt suojelukohde.

"Nybomin firmat" / KOP

Jo yhtiöitä perustaessaan Lagerlöf oli ollut yhteydessä KOP:n pääjohtajaan Nybomiin ja saanut tämän innostumaan hankkeesta. Sekä pankki että Nybom itse ryhtyivät yrityksen osakkaiksi. Firmojen luotot kasvoivat vuodesta toiseen. Lagerlöfin suuret hankkeet olivat ylimitoitettut, mutta Nybom piti pankin kannalta välttämättömänä antaa lisää luottoa. Pääjohtaja hoiti lainoja yhdessä poikansa kamreeri Bengt Nybomin kanssa, joka istui Lagerlöfin firmojen johtokunnissa, ajoittain puheenjohtajanakin. Lagerlöfin firmojen kestävämmästä tilasta puhuttiin pankkipiireissä yleisesti, myös sanomalehdissä, joissa ihmeteltiin pankkia joka tukee konkurssikypsää yritystä. Keväällä 1914 KOP vihdoinkin katsoi, että sen oli saatavansa turvatakseen otettava Lagerlöfin firmat valvontaansa.

Pankinjohtaja Osmo Kivinen sai tehtäväkseen vastuun firmojen finansseista. Muusta valvonnasta vastasi metsänhoitaja Bernhard Ericsson KOP Sortavalasta. Kun Lagerlöfin yritykset oli otettu pan-

kin huostaan, joutui johtokunta lähes keskeytyksettä käsittelemään firman juokseviakin asioita. Vuonna 1914 oli KOP luotottanut Lagerlöfiä 23 milj. markalla (vuonna 2011 = 49.8 milj.mrk tai 8,4 milj. €). Tämä oli liikaa pankin hallintoneuvostolle, joka antoi potkut ensin 1.12.1914 poika Nybomille ja sitten myös pääjohtaja ”ukko” Nybomille. Uudeksi pääjohtajaksi valittiin tuleva tasavallan presidentti J.K. Paasikivi. Uusi pääjohtaja, joka oli aiemmin tukenut lainoituksia totesikin: ” Kurja Lagerlöf, surkea Kajaani, kehno Paloheimo, ja huono Jämsänkoski” . Puulla meni huonosti.

Arthur Lagerlöf, joka menestyksensä päivinä vuonna 1912 oli saanut vuorineuvoksen arvonimen, istui nyt muodollisesti toimitusjohtajana aina vuoteen 1924. Käytännössä firmojen johtokunnissa oli vain mainitut kaksi ulkopuolista jäsentä. Lagerlöf oli hävittänyt neljässätoista vuodessa merkittävässä määrin vaimonsa ja pankin omaisuutta. Pankissa mietittiin miten Lagerlöfin aiheuttamat luotto-tappiot käännettäisiin parhain päin.

Lagerlöfin puolustukseksi on todettava, että onnistumisiakin oli. Raahessa Lapaluodon satamassa oli valtavasti vientiin tarkoitettua tukkipuuta ja junat toivat jatkuvasti lisää. Satama tukehtui puuhun. Vientilaivaus satamassa loppui 4. elokuuta 1914. Ensimmäinen maailmansota oli syttynyt.

Itämeri oli kiinni kahdeksan vuotta ja aukesi taas 1921. Nyt oli puulle kysyntää.

JATKUU, Osa. 2, vuodet 1914 – 1932, Uho ja tuho

Ina Haralan elämässä Suomen Punainen Risti SPR, oli punainen lanka

Tamperelainen Ina Harala o.s. Sovio vaipui viimeiseen uneen 29.1.2012. Hän oli syntynyt Raahessa 25.4.1918 Suvion kauppias- ja laivanvarustajasukuun saksalaissyntyisen äitinsä 10. lapsena.

Ina Harala kuului jo ennen sotia Lotta-Svärd-järjestön lääkintäjaostoon. Hän valmistui Viipurin sairaanhoitajakoulusta 1940. Ollessaan töissä SPR:n Invalidisairaalaissa hän ilmoittautui Tanskan Punaisen Ristin siirrettävään sotasairaalaan ja palveli leikkaussalihoitajana Pälksaareissa ja Salmissa. 1942 hän sai komennuksen Piltsun kenttäsairaalaan. Joskus joutui sairaalakin vihollisen tulen alle. Hän on muistellut mm. tapausta, kuinka kesken leikkauksen lääkärille tultiin kuiskaamaan, että ryssä on päässyt linjoista läpi. Taistelun äänet lähenivät. Potilas oli hoidettava siirtokuntoon ja lähdeävä kiireesti alta pois. Sinne jäivät kaikki henkilökohtaiset tavarat. Vihollisen maataistelukoneet tulittivat myös Punaisen Ristin autoja. Kuin ihmeen kaupalla aina vain selvittiin.

NL:n suurhyökkäyksen alettua 1944 kenttäsairaala siirtyi jatkuvassa pommituksessa Aunukseen, mistä siirryttiin Pitkärantaan Laatokan rannalle.

Sotien jälkeen Ina Harala palasi Helsinkiin SPR:n Invalidisairaalaan, plastiikkakirurgisen osaston leikkaussaliin, missä hän työskenteli prof. Richard Faltinin alaisena. Avioiduttuaan metsänhoitaja Alpo Haralan kanssa syksyllä 1945 alkoi hänen elämänsä Tampereella. Työpaikka löytyi Finlaysonin sairaalasta. Perheeseen syntyi 2 tyttöä ja poika. Oltuaan kotona joitakin vuosia Ina Harala meni 1952 töihin Hatanpään sairaalan leikkausosastolle. Pian hän siirtyi SPR:n Veripalveluun toimien sen vastaavana hoitajana seuraavat 26 vuotta.

Siviilielämässäänkin hän oli aktiivisesti SPR:n toiminnassa mukana ollen myös SPR:n Naistoimikunnan pj:nä. Viimeiseen asti hän toimi Kokoomuksen Naisissa ja Rintamanaisten hallituksessa. Hän oli aina valoisa ja elämänmyönteinen kantaen huolta lapsistaan ja lastenlapsistaan. Erityisesti hän nautti kesistä Kangasalla Vesijärven rannalla perheen parissa.

Ina Haralan kotiseutu Raahe säilyi rakkaana hänen muistoissaan. Sovio-Sovelius-suvun kesäisiin sukukokouksiin kolmen vuoden välein hän osallistui erityisen mielellään.

Ina Haralaa jäivät kaipaamaan 98 v. aviomies, lapset, lapsenlapset sekä laaja joukko ystäviä.

Valkoinen enkeli

Sisar hento valkoinen, taistelulinjojen takana,
ryssää uhmaten sotalippunas hurmeinen lakana.
Jouduit myös Sinäkin tuleen.
Itsesi unohtain vaaransit henkesi,
kaikkesi uhraten, ettei veljesi
vaipunut viimeiseen uneen.

Äidille 25.4.2008, Erkki

ERKKI HARALA

Kirjoittaja on Ina Haralan poika

Sovio Sovelius

Sukuyhdistyksen hallitus

Puheenjohtaja

HANS LINDQVIST

Alatie 10 B

02360 Espoo

p: 0400 594 050

hasli.11(at)suomi24.fi

T 412

Sihteeri / Rahastonhoitaja

PAULA ERLA

Tapulimäki 4

02780 Espoo

p: 0400 440 990

paula.erla(at)esomer.fi

T 227

Varajäsenet:

Tilintarkastajat:

Varatilintarkastajat:

BRITA EKBERG ja MIKA HEINONEN

MIKKO KOIVUSALO ja MAIJA MUSTONEN

KLAUS HOHENTAL ja MIKKO BERGROTH

SUKUHAAROJEN YHTEISHENKILÖT:

TEPPO SOVELIUS

RAINER BERNDES

HANS LINDQVIST

TUULA MOILANEN

PIA SOVIO-PYHÄLÄ

MARTTI SOVIO

JUKKA TOIVOLA

ANDERS RÅDBERG

Georg Soveliuksen sukuhaara

Johan Valdemar Soveliuksen sukuhaara

Fredrik Sovelius jr:in sukuhaara

Bertil Sovion Sukuhaara

Tor Sovion sukuhaara

Jarl Sovion sukuhaara

Anna Christina Argillanderin sukuhaara

Rådbergien sukuhaara

JUKKA TOIVOLA

HANS LINDQVIST

hautainhoitotoimikunta

internet-toimikunta

JOTAILAN JUTUT:

EERO-SOVELIUS-SOVIO, PERTTI SOVELIUS

JA TUULA MOILANEN

toimitus

HANNU HEINONEN

taitto